

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Ivstitia Et Ivre ceterisq[ue] Virtutibus Cardinalibus

Lessius, Leonardus

Antverpiæ, 1632

10 De gradibus humilitatis & superbiaë.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72459](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72459)

mouendum cor nostrum. *Omnis caro foenum, & omnis gloria eius quasi flos agri, Isaia 40.* Hæc tria infinuat D. Thomas art. 5. ad 1.

Quartum, Omnia bona, quæ habemus, esse Dei, gratis ab eo accepta, & precario possessa: unde & aufert illa quando placet.

Quintum, Superbiam esse vitium diabolicum, & notam eorum qui ad ipsum pertinent, id est, ciuitatis diaboli, qui dicitur rex *super omnes filios superbiae*, Iob 41. Vnde Apostolus 1. ad Timotheum 3. vetat ordinari neophytum; *ne in superbiam elatus in iudicium incidat diaboli*: aperte infinuans, superbiam esse diaboli vitium. E contrario humilitas est propria virtus Christi, & eorum qui ad Christum pertinent; de qua re vide D. Augustinum lib. 14. de Ciuit. cap. 13. vbi docet, duas illas ciuitates, societatem nimirum iustorum & impiorum, & duos ipsarum duces, Christum & diabolum, his notis potissimum, superbia & humilitate, distingui.

Sextum, Superbia nocumenta; vt, quod Deus superbis resistat, superbos disperdat & humiliet: vt bene explicatur Ecclesiastici 19. & plurimis constat Scripturæ exemplis: vt in Lucifero & sociis, in primis parentibus, in Pharaone, in Dathan & Abiron, in Saule, in Roboam, in Sennacherib, in Nabuchodonosor, in Holoferne, in Aman, in Antiocho, in Herode, &c. Item quod diuinas inspirationes impediatur, & cetera, quæ supra infinuauimus, de quibus videri potest Cassianus libro 12. capite 27. Tantum enim malum est superbia, vt Deus ad illam curandam permittat interdum hominem cadere in alia peccata, vt agnita sua miseria humilietur. Vnde D. Augustinus loco citato, *Audeo, inquit, dicere, superbis esse utile cadere in aliquod apertum manifestumque peccatum, unde sibi displiceant, qui iam sibi placendo ceciderant. salubrius enim Petrus sibi displicuit quando stetit, quam sibi placuit quando presumpsit. Hoc dicit & facer P salmus: Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine.*

Septimum, Exercitium operum humilium: contraria enim contrariis optime curantur. Vide Callianum supra cap. 32. & 33.

D V B I T A T I O X.

De gradibus humilitatis, & superbiae.

D. Thomas q. 161. art. 6.

72
Tres gradus humilitatis ex parte obiecti cui.

Gradus humilitatis variis modis assignari possunt. Primò, Ex parte obiecti, cui ipsa se subiicit; sic Glossa in illud Matth. 3. *Sine modo; sc enim docet nos implere, &c.* constituit tres gradus. Primus est, Subdere se maiori, & non præferre se æquali. Secundus est, Subdere se æquali, nec præferre se minori. Tertius est, Subicere se minori. Primus, inquit, est sufficiens; secundus abundans; in tertio est omnis iustitia. Per primum subiicimus nos omnibus Superioribus tam sæcularibus quam Ecclesiasticis, debitam obedientiam illis præstantes. Cum æqualibus verò socialiter & æquabiliter viuimus, nolentes illis præferri, aut maiores videri, nec ad nostrum sensum aut modum eos pertrahere.

Per secundum ita nos æqualibus subiicimus, vt eos nobis in animo præferamus, eos honoremus,

honoratiorem locum libenter concedamus, & facile in rebus honestis nos ipsis accomodemus.

Per tertium præponimus nobis inferiores, tum interius in animo; tum etiam exterius, quando id decorè fieri potest, libenter profitendo illos nobis doctiores, sanctiores, &c.

His opponuntur tres gradus superbiae. Primus est, Præferre se minoribus, non simpliciter, sed cum supercilio & contemptu, quasi nihil sint respectu nostri, vel indigni quibuscum agamus. Secundus est, Præferre se æqualibus, nec posse cum eis pacificè viuere, nisi ipsi se nobis in omnibus accommodent. Tertius est, Præferre se etiam maioribus, vel saltem illis se æquare: vt si diaconus velit præcedere presbyterum, presbyter Episcopum, discipulus magistrum.

Secundò, Assignari possunt humilitatis gradus iuxta naturalem ordinem actionum, quibus ad perfectissimum humilitatis actum ascenditur. Hoc modo à D. Anselmo lib. de Similitudinibus à cap. 99. vsque ad 108. ponuntur septem gradus, quos sigillatim ibidem explicat.

Primus est, Cognitio sui, nimirum quoad peccata & defectus culpabiles. Hæc cognitio est humilitatis fundamentum, vt supra ostensum est. Secundus est, Dolor de suis peccatis, & imperfectiõibus. Tertius, Confessio illorum; nempe, non solum in Sacramento, sed etiam cum rogatur à Superiore, & aliis quando ratio dicat. Nolle enim culpam fateri, signum est arrogantia. Quartus, vt non solum fateamur nos peccasse, sed vt etiam velimus id ab aliis credi. Quintus est, Vt patienter feramus hoc de nobis dici. quidam enim semetipsos satis iudicant, inquit Anselmus, & culpam fateantur; sed ferre nequeunt vt tale quid ab aliis dicatur, vel ab aliis vituperentur. Sextus, Patienter ferre se pro sua culpa contemptim tractari, vel puniri. Septimus est, Desiderare culpam in nobis vindicari, & de eo gaudere. Ille enim perfectissimè pro culpa se humiliat, qui non solum se culpabilem & dignum punitione fateatur, & penam sine murmuratione sustinet; sed etiam ipsam punitionem amat.

Gradus superbiae his aduersi, contrario modo sunt statuendi. Sicut enim bonum procedit construendo, ita malum destruendo: id autem quod in constructione est vltimum, in destructione est primum: v. g. in domo construenda, à fundamento proceditur ad culmen; in destruenda, à culmine ad fundamentum. Itaque primus gradus est, Etiam si constet de peccato, nolle tamen ob id puniri. Secundus, Impatienter ferre punitionem. Tertius, Impatienter ferre si ab aliis dicatur te deliquisse. Quartus, Agere vt alij non credant te peccasse. Quintus, Si nolis fateri, præsertim Superiori, tuam culpam. Sextus, Nullum signum doloris ostendere. Septimus, Si peccatum tuum defendas tamquam bonum factum.

Tertio, Statui possunt secundum ordinem, quo humilitas ab interioribus ad exteriora procedens primò moderatur animum in maioribus; deinde in minoribus, donec ad minima quæque pertingat. Hoc modo D. Benedictus in Regula cap. 7. duodecim gradus disponit. Primus est, Dei timorem habere præ oculis; & memorem esse omnium, quæ ipse præcepit. Secundus est, Delectari implere non suam voluntatem, sed diuinam. Tertius est, Pro Dei amore, omni obedientia se sub-

73
Tres gradus superbiae ex parte obiecti.

73

74
Septem gradus humilitatis ex parte sumtionum.

74
Septem gradus superbiae illis respondentibus.

74
Ratio exercitiorum quibus acquiritur.

se subdere maiori. Quartus est, In duris & asperis non recedere ab obedientia, sed amplecti praesidium patientiae. Quintus est, Prauas cogitationes, & mala à se in oculo commisso, humiliter Superiori confiteri. Sextus est, Ad omnia se indignum & inutile iudicare. Septimus est, Omnibus se inferiore & vilior non solum lingua pronuntiare, sed etiam intimo cordis affectu credere. Octauus, Accommodare se communi regulæ, singularitate vitata. Nonus est, Seruare taciturnitatem vsque ad interrogationem. Decimus, Non esse facilem aut promptum ad risum. Vndecimus, Pauca verba & rationibilia loqui, non clamosa voce. Duodecimus est, Non solum corde, sed etiam corpore humilitatem vbique praesefere, inclinatio in terram aspectu.

75
Ratio istorum graduum.

Ratio horum graduum est: Ad perfectam humilitatem, praesertim Religiosorum, de qua in Regula D. Benedicti est sermo, tria requiruntur. 1. Ut hominem bene subijciat Deo, quod fit 1. Per Dei timorem; qui est primus humilitatis Christianæ gradus, omnibus maxime necessarius, vitæ totius vitæ Christianæ fundamentum. 2. Per studium implendæ non suæ, sed diuinæ voluntatis: quod fit gradu secundo. 2. Ut hominem faciat bene subditum suis Superioribus, quod fit quatuor gradibus sequentibus. Primum enim oportet ut Superiori suam voluntatem per obedientiam subijciat, quod fit tertio gradu. 2. Ut in hoc, quod semel Deo & Superiori promissit, sit firmus; ita ut propter dura & aspera ab obedientia non recedat: quod fit gradu quarto. 3. Ut etiam in ceteris, quæ ad conscientiam pertinent, à Superiore, tamquam Dei locum tenente, dirigi velit, ad hoc est gradus quintus, quo quis arcana conscientia suæ illi vult patefacere. 4. Ut medicinam à Superiore adhibitam humiliter excipiat, & seruet, nec sua prudentia aut industria in via spiritali villo modo fidat. quod fiet, si defectibus suis bene expendis se ad omnia indignum & inutile iudicet: qui est gradus sextus. 3. Requiritur ut bene illum ordinet ad proximos, tum quoad internam æstimationem; quod fit gradu septimo, dum quis se omnibus vilior ex animo credit: tum quoad externam conuersationem: quod fit quinque gradibus sequentibus, quibus exteriora nostra ad humilitatem formantur. 1. In accommodando se in ijs, quæ vitam communem attingunt, ceteris, & vitanda singularitate. 2. In taciturnitate & seruando silentio. 3. In vitando multiloquio, & elatiori voce in loquendo. 4. In modestia aspectus. Paulò aliter hæc explicat diuus Thomas, sed nonnihil intricatè. nostra explicatio consentit omnino cum ea, quam insinuat D. Bernardus gradu 10.

76
Gradus superbiae 12. illis opposit.

Idem D. Bernardus, tractatu de gradibus humilitatis, constituit duodecim gradus superbiae, prædictis humilitatis gradibus directè oppositos, quos etiam pulcherrimè explicat. 1. Est Curiositas. 2. Leuitas animi. 3. Inepta lætitia. 4. Iactantia. 5. Singularitas. 6. Arrogantia. 7. Præsumptio. 8. Defensio peccatorum. 9. Simulata confessio. 10. Rebellio. 11. Libertas peccandi. 12. Consuetudo peccandi. Procedunt autem hi gradus contrario ordine, nimirum humilitatis ædificium destruendo, ob causam supradictam. vnde primus opponitur duodecimo, eumque euertit; se-

cundus vndecimo; tertius decimo; quartus nono; & sic deinceps.

Primus est, *Curiousitas*; quæ consistit in hoc, quòd quis huc illuc vago ad spectu circumspiciat, cupidus omnia videndi & audiendi. Si videris, inquit Bernardus, monachum, de quo prius bene confidebas, vbi cumque stat, ambulat, sedet, oculis incipientem vagari, caput erectum, aures portare suspensas; è motibus exterioris hominis interiorè immutatam agnoscas. Adfert exemplum Dinæ, quæ sua curiositate perdidit virginitatem.

1. Curiositas.

Secundus est, *Leuitas animi*. Hæc in eo consistit, quòd quis sit facilis ad iudicandum de aliorum factis, & ad suam sententiam de illis proferendam; ad quiduis effutiendum, ad facile aliis contradicendum; ad sua sine fine tuenda. Vide de hoc pulcherrima apud D. Bernardum.

2. Leuitas animi.

Tertius est, *Inepta lætitia*. Nascitur ex prosperis successibus, & ex eo quòd homo non confidat sua mala, sed solum bona, lata, & suæ vanitati consentanea. Illum, inquit Bernardus, qui eius modi est, aut nunquam aut raro gementem audies, aut lacrymantem videbis; in signis scurrilitas, in fronte hilaritas, vanitas apparet in incessu. Pronus ad iocum, facilis ac promptus in risum, &c. Deinde dicit eum esse similem vesicæ vento inflatæ, quæ puncto perforata dum subinde stringitur, varios crepitus emittit, &c.

3. Inepta lætitia.

Quartus est, *Iactantia*. Qui ad hunc gradum conscendit, plenus est sermonibus, inquit Bernardus, & coarctat cum spiritu veri sui. E juri & sitit auditores, quibus suas iactantes vanitates, quibus omne quod sentit, effundat, quibus, qualis & quantus sit, innotescat. Inuenta autem occasione loquendi, si de literis sermo exoritur, vetera proferuntur & noua, volant sententia; verba resonant ampullosa. Prauenit interrogantem non quærenti respondet; ipse quarit, ipse soluit, & verba collocutoris imperfecta præscindit, &c. Eodem pertinet, libenter de suis rebus, quæ aliquam admirationem vel commendationem habere videntur, loqui vel audire.

4. Iactantia.

Quintus est, *Singularitas*; cum scilicet aliquis agit aliqua ultra communia, ut præ ceteris æstimetur. Huc pertinet, teste Antonino p. 2. tit. 3. cap. 3. §. 8. si in sermone vtaris verbis peregrinis & obliquis; in disputatione nouas secleris opiniones; in tractatione cum aliis de rebus agendis, discrepes à communi iudicio aliorum, ut aliis doctior, subtilior, prudentior videare.

5. Singularitas.

Sextus est, *Arrogantia*; qua quis sibi plura tribuens quàm habet, aliis se præstantiorem æstimat scientiâ, virtute, nobilitate, aliâve re, quæ inter homines sit in pretio. Hic quidquid de se laudatum agnouerit, non ignorantia aut beneuolentia laudatoris, sed suis meritis adscribit.

6. Arrogantia.

Septimus est, *Præsumptio*, qua quis ad omnia se præsumptam æstimat, & multa supra vires audet. Qui enim, inquit D. Bernardus, alijs se præcellere putat, quo modo non plus de se quàm de alijs præsumat? Primus in conuentibus residet, in concilijs primus respondet, non vocatus accedit, non missus se intromittit, reordinat ordinata, reficit facta. Quidquid ipse non fecerit aut ordinauerit, nec rectè factum, nec pulchrè existimat ordinatum; indicat indicantes, præiudicat iudicaturis.

7. Præsumptio.

Octauus est, *Defensio peccatorum*, sub qua etiam friuolas excusationes, quas proacaciter quis prætendit, intellige. Multis vero modis, ut inquit Bernardus,

8. Defensio peccati.

nardus, sunt excusationes in peccatis. aut enim dicit, qui se excusat, Non feci: aut feci quidem, sed bene feci: aut si male, non multum male: aut si multum male, non mala intentione.

9. Simulata confessio.

Nonus est, *Simulata confessio*, hempe cum quis manifestus peccati vel conuictus, & videns excusationi non esse locum, fatetur delictum, & etiam fortasse exaggerat, prae se ferens magna doloris & emendationis, vt hac ratione existimetur humilis & verè poenitens. Gloriosa enim res humilitas, qua ipsa quoque superbia palliare se appetit, ne vilescat. Hac hypocrisis sic detegitur: *Cuius simulata confessio est, inquit Bernardus, vna vel leni contumelia, vel exigua poena interrogatus, iam humilitatem simulare, iam simulationem dissimulare non potest: murmurat, frendet, irascitur: nec in quarto stare humilitatis, sed in nonum superbia gradum corruisse probatur.*

10. Rebellio.

Decimus est, *Rebellio*, id est, nolle Superioribus obedire, mandata eorum paruipendere. Oritur hic gradus ex priore: vbi enim simulatio poenitentiae recta fuerit, videns se hac ratione non posse honorem suum tueri, ad impudentiam se conuertit, & tanto deterius, quanto desperatius in decimum gradum Rebellionem corruit: quique prius latenter arrogans fratres contempserat, iam patenter inobediens etiam magistrum contemnit.

11. Libertas peccandi.

Vndecimus est, *Libertas peccandi*. excusso enim Superioris, quem timebat, iugo, & fratribus, quos reuerbatur, remotis, quanto securius, tanto libertius sua desideria implet.

12. Consuetudo peccandi.

Duodecimus est, *Consuetudo peccandi*: cum quis reiecto penitus Dei timore, in omne genus peccati se precipiat, & in eo continuat, donec eum prava consuetudo penitus confringat. *Postquam, inquit Bernardus, terribili Dei iudicio, prima flagitia impunita sequitur, experta voluptas libenter reperitur, reperta blanditur, concupiscentia reuiscit, sopitur ratio, ligat consuetudo, trahitur miser in profundum malorum, traditur captiuus tyranni diuorum, prae vt carnalium voragine desideriorum absorptus, sine rationis diuiniq; timoris oblitus dicat insipiens in corde suo, Non est Deus. Qui plura de his desiderat, videat D. Bernardum. Hoc solum addam, istos duodecim gradus posse ad tres reuocari, nam in sex primis est contemptus fratrum; in quatuor sequentibus contemptus Superioris; in duobus postremis contemptus Dei; vt notat idem Bernardus gradu 10.*

DUBITATIO XI.

De studiofate & curiositate.

D. Thomas q. 166. 167.

77. Studiofita.

Materia eius.

Studium.

Studiofita est virtus secundum diuum Thomam, quae affectum & studium cognoscendi iuxta rectae rationis normam temperat. Proxima huius materia non est ipsa per se cognitio; (haec enim non est libera, nec eget vlla moderatione vt in se sit qualis esse debet) sed studium cognoscendi: hoc enim est actus liber, elicited vel imperatus à voluntate, & rationis moderatione indigens vt sit actus virtutis. Nam *studium* cognoscendi nihil est aliud quam vehemens animi applicatio ad aliquid cognoscendum; quae applicatio

fit per voluntatem. huius enim est reliquas potentias, quarum liberum est exercitium, ad suas functiones applicare, ipsae ad suum finem vt. In ista autem applicatione duo actus continentur; affectus sciendi, & conatus. Affectus est in voluntate, & vocatur vltus actiuus: nam per ipsum velle, potentia actiue applicatur. Conatus, in ipsis potentis cognitiuus, & dicitur vltus passiuus vel formalis; quo ipsa potentia intrinsece & formaliter applicatur ad suum opus. Nihil enim est aliud quam ipse actus cognitionis, vel certe productio eius, vt voluntati subest: vt colligitur ex 1. 2. quaest. 16. art. 1. Itaque studium hoc loco continet & vltum actiuum, quo voluntas actiue potentias cognitiuas ad tuas functiones applicat; nimirum oculos ad legendum, aures ad audiendum, phantasia ad imaginandum & apprehendendum, intellectum ad considerandum & iudicandum: & vltum passiuum, nimirum actus istarum potentiarum vel actuum productiones, vt vsui actiuo subsunt, ab eoq; dependent, & moraliter informantur; hi enim proprie studium dicuntur.

Officium igitur huius virtutis est, Primò, Moderari appetitum sciendi, vt quis non velit plura aut altiora scire, quam ipsius conditioni & capacitati conueniat; nec plura faciat scientiam, quam oportet, praeponeudo illam virtuti, aut rebus ad salutem necessariis; sed vt illam aestimet & amet in suo gradu.

Secundò, Moderari ipsum studium, & conatum animi in acquirenda scientia, vellea vtenda, rectae rationis regulam illi imponendo; nimirum vt studeamus ea diligentia, qua oportet, & eo fine, quo oportet, & illis rebus, quibus oportet, illis adminiculis, illis etiam locis & temporibus, quibus oportet.

Tertiò, Non solum refranare affectum & moderari studium; sed etiam interdum vtrumque impellere & incitare: nempe quando quis ob laborem coniunctum, studium sibi necessarium vel congruum refugit, vel in eo languide se gerit, vel si congrua adminicula non adhibeat. Et quia hoc plerisque accidit, (plures enim in rebus necessariis vel vtilibus addicendis deficiunt quam excedunt) ideo haec virtus potius ab impellendo, quam à refranando dicitur.

Ex his colligitur, hanc virtutem, qua parte refranat affectum ne nimium in sciendarum studium feratur, annexam esse temperantiae; cuius munus est moderari affectum ne nimium in voluptates corporis se effundat: magna enim est voluptas cognitionis; vnde & omnes homines naturae scire desiderant, Aristotele teste: itaque oportuit hunc affectum aliqua virtute temperari & veluti cohiberi, ne modum excedat. quae verò contra laborem impellit, posse reduci ad fortitudinem. Opus enim est aliquo animi robore ad difficultates studiorum superandas; quod robur non debet alteri virtuti assignari quam huic; quia ordinatus sciendi affectus ad illud sufficit.

Studiofita duo vitia opponuntur, *Curiositas* & *Negligentia*; illa per excessum, haec per defectum.

Curiosus generatim dicitur, qui maiorem curam circa rem aliquam inutilem cognoscendam, vel efficiendam, vel comparandam adhibet, quam ratio postulet. sic dicimus aliquem curiosum in vesti-

78. Officium huius virtutis.

79. Est annexa temperantiae, & quodammodo fortitudinis.

80

Curiosus.